

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
ZWIAZEK KRAKOWIAN W IZRAELU
ASSOCIATION OF CRACOWIANS IN ISRAEL

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
כתובת: ת.ד. 17209 תל אביב 69051
דואר אלקטרוני: lili@lyhaber.com
טלפון: 09-9579540 פקס: 054-4436366

גיליון 13, אפריל 2007 ניסן ה'תשס"ז

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

מי מכיר?

עמנואל (מונדק) אלבינגר
מקרקוב מבקש עזרה
באיתור בתה של בת דודו
החיה בישראל. שם אביה
של בת הדוד היה מוריץ
אלבינגר, ושמה לאחר
נישואיה היה אדלר. בתה
נישאה לאדריכל ויחד עלו
לישראל. כל מי שמכיר את
הבת מתבקש לפנות
למערכת או להתקשר ל:
+48-6040481744

מקרקוב בקיצור

בסוף חודש מרץ נמצאה,
במהלך עבודות בניה
במרכז קרקוב מצבתה של
פלה פלדשטיין בת השש.
הכתובת שעל המצבה,
ביידיש ובפולנית, מעידה
כי הילדה נפטרה בשנת
1912. תדאוש יעקובוביץ,
ראש הקהילה היהודית
בעיר, מסר בתוכנית
הטלוויזיה "כרוניקה", כי
בשנות המלחמה וגם אחר
כך, נלקחו מצבות מבתי
הקברות היהודיים,
והושלכו במקומות שונים
בעיר.

חמש מאות דמויות של
יהודים צויירו ברחובות
קז'ימיני. כריס שורץ,
המייסד והמנהל של
מוזיאון גליציה ברחוב
דיוור 18 בקז'ימיני יזם,
יחד עם קבוצה של כמה
עשרות סטודנטים
מהאקדמיה לאמנות
בקרקוב, פרוייקט של ציור
מאות דמויות יהודים
בקז'ימיני, במסגרת
פרוייקט "רישום עם
היסטוריה".

במשך כמה שבועות תוכננו
הציורים, ובלילה אחד
יצאו כל הסטודנטים
וציירו בגיר, על קירות בתי
השכונה ועל המדרכות
שבדרך לויסלה, מאות
ציורים. בבוקר התעוררו
התושבים במקום והופתעו
לגלות את הציורים אשר
צויירו "כדי לזכור את
השכנים היהודים שחיו
ברובע, כדי שידברו בהם
ועליהם ושלא ישכחו".

הרצאות ומפגשים

"שינדלר מציל היהודים"

ו-"זכור את העתיד"

ביום שני, 30 באפריל 2007, נפגש בשעה 15:00
על יד קברו של אוסקר שינדלר, בהר ציון
שבירושלים, ונציין את יום הולדתו ה-99 של
מי שהציל כ-1,200 יהודים. המעוניינים
מתבקשים להתקשר למערכת.

באותו יום, בשעה 18:00 נפגש באולם יצחק
שבבית הספר התיכון עירוני ה' בתל אביב,
רחוב בן יהודה 227, ונשמע את דבריו של פרופ'
אלכסנדר סקוטניצקי מקרקוב על אוסקר
שינדלר. פרופ' סקוטניצקי עוסק בשנים
האחרונות, בנוסף לעבודתו כהמטולוג בבית
החולים של האוניברסיטה היאגלונית, באיתור
כל ניצולי "רשימת שינדלר" ברחבי העולם. את
הניצולים הוא מראיין ומתעד, ולאחרונה

הוציא ספר הכולל חומרים רבים שאסף, ואשר
חלקם רואים אור לראשונה בספרו.

כריסטופר ובר, כומר אוונליסטי מברלין, יספר
על הפרוייקט "Remember the Future".
במסגרת הפרוייקט נפגשים צעירים מישראל,
פולין וגרמניה, למשך שבוע ימים, ויחד עושים
מסע שתחילתו בברלין, המשכו באושוויץ
ובקרקוב, ובעתיד גם בישראל. כך מנסים
הצעירים להבין האחד את רעהו ויחד להוביל
להבנה רבה יותר.

"טרנספר יהודי פולין ב-1968"

ביום חמישי 17 במאי 2007 בשעה 19:00,
נפגוש את העתונאי הנרי שפיר אשר יספר על
גירוש אחרוני היהודים מפולין ב-1968.
האירוע יתקיים באולם יצחק שבתיכון עירוני
ה' בתל אביב, רח' בן יהודה 227.

רב שיח בנושא מסעות נוער ישראלי לפולין

הנכם מוזמנים להשתתף ברב שיח בנושא
מסעות נוער ישראלי לפולין במאה ה-21, אשר
יתקיים ביום רביעי 2 במאי 2007, י"ד אייר
תשס"ז, בשעות 15:30-20:00 בבית התפוצות,
אודיטוריום בני ציון, קמפוס אוניברסיטת תל
אביב. האירוע יתקיים בחסות אוניברסיטת תל
אביב, המכון לחקר תולדות יהודי פולין ויחסי
ישראל-פולין, אגודת ידידות ישראל-פולין ובית
הספר הבינלאומי ללימודי העם היהודי
מייסודה של קרן נדב שליד בית התפוצות.

הדוברים ברב-שיח הם פרופ' דוד אסף

המושב הפדגוגי, בהנחייתו של שמחה שטיין,
מנהל מוזיאון לוחמי הגיטאות, יעסוק בתרומת
מסעות הנוער לפולין לזכרון השואה בישראל,

מפי ישראל קרצנר ממשרד החינוך;
גדעון גולדשטיין ידבר על "המסע
לפולין כאירוע חניכה -מילדות
לבגרות בישראל החדשה"; ורדה
רפאלי מבית הספר הבינלאומי
ללימודי העם היהודי תספר "כיצד
פוגשים עולם שנעלם"; מנהל תיכון
גלילי בכפר סבא, רמי אמיתי, ישתף
את הקהל בסוגיה "מסע לפולין -
לאן?". לסיום נשמע את הרב בועז
פש, רבה של קרקוב, שיתאר "מבט
מהעבר האחר".

זו פעם ראשונה שיתקיים רב-שיח
בנושא זה שחשיבותו רבה במיוחד
לאור ההדגים התקשורתיים
המגיעים מפולין בקשר לביקורי בני
הנוער שם.

בני נוער ישראליים ופולניים במצעד לציון 64 שנה לחיסול הגטו

תזכורת למי שטרם שילמו את דמי חבר לשנת 2007,

נא לשלוח בהקדם המחאה בסך 120 ש"ח לארגון יוצאי קרקוב,

ת.ד. 17209, תל אביב 69051

בלז'ץ, בית הקברות של יהדות קרקוב

בשנת 1941-42 היינו בגטו קרקוב. היה שקט יחסי לזמנים ולנסיבות. היה צפוף, וכל הזמן קיוונו שעוד מעט זה יגמר. בעיר נתלו כרוזים. אלה כרגיל בישרו רעות. כתוב: בשל הצפיפות, חלק מהאוכלוסיה, ביחוד אלה שמקום עבודתם הוא כזה או אחר, יועברו עם משפחתם למחנה עבודה במזרח פולין. וכבר שוטרים יהודים וגרמנים סוחבים אנשים מהרחובות ומתוך הדירות.

בגטו סרבו להאמין "שמועה מרושעת, אנטישמית" אמרו "זה הרי לא יכול להיות... ילדים, הורים, זקנים". האמת התבררה אחרי המלחמה. ואולי עוד קודם, לחברי מחתרת שחקרו ובדקו. במסגרת טיול שחזור שלנו, הגעתי עם עופר למקום נידח זה במזרח פולין. רק בקושי מצאנו אותו. אין שילוט. רק לוח ועליו כתוב מספר הקורבנות: 600,000 יהודים ו-

דודים שלי, אחים של אמי, באו אלינו עם ילדיהם, על מנת להפריד. "אנו הולכים" אמרו "את הילדים הקטנים נשא אצלכם. אחרי שנסתדר, ניקח אותם אלינו. נכתוב לכם". הם לא כתבו. שום ידיעה לא הגיעה מהם. ידד נוצרי של מגורשת אחת, אשר נסע במכוניתו בעקבות הרכבת, סיפר שבמקום מסויים מסתיימים הפסים, אבל אין שם סימנים למחנה. אין זכר לאנשים, אין כלום...

לאה שגור

טקס אזכרה לציון 65 שנה לרצח קדושי קהילת קרקוב שנטבחו בבלז'ץ על ידי הצורר הגרמני באקציות 1942
תקיים באנדרטה במוזיאון בלז'ץ, בפולין, ביום שני ה-4 ביוני 2007, בשעה 13:00
המעוניינים להשתתף בטקס מתבקשים להתקשר בהקדם למערכת. הסעה מקרקוב וחזרה מובטחת.

גלגולם של פמוטים

הפמוטים שנרכשו בחנות של גרוס ברינק

לאחרונה אירנה עמדה לפני ניתוח שהעלה בה חששות. היא החליטה להעביר חפצים אחדים לקרובים ומכרים אחדים. את פמוט הפורצלן מסרה ליעקב גרוס – הנכד של יעקב גרוס בעל החנות. "החלטתי שאת הפמוט מקבל יעקב גרוס לזכר אישה נפלאה – הסבתא שלו".

וכך שבו הפמוטים, לאחר שנים רבות וגלגולים על פני ימים ויבשות, לידי משפחתו של יעקב גרוס, בעל החנות לפורצלן שבמרכז קרקוב.

יעקב גרוס

האחראי אפשר למשפחה להיכנס לדירה למשך רבע שעה ולקחת מתוכה חפצים. אמא אמרה "תיקחו דברים חשובים!" אירנה בת ה-16 בחרה לקחת את בובת ילדותה, תווים לפסנתר וכלי פורצלן. ברגע האחרון הצליחה להשחיל את טבעת הפמוט על הזרת, וירדה בזהירות במדרגות. את החפצים שהספיקו להציל מהבית שאיראו בידיו של פקיד פולני שהיה נאמן עליהם.

שנות המלחמה הנוראות חלפו בבריחה ממסגרת למסגרת. בתום המלחמה החפצים הוחזרו לבעליהם. החלום לעלות לארץ ישראל התממנה, אבל היו מעט יהודים שקיבלו סרטיפיקטים ויכלו אפילו לשלוח ארצו מטען עם חפצים. אירנה הכירה אישה שהייתה בדרכה לארץ – והארגון שלה לא היה מלא. זו הייתה הזדמנות פז, למרות שלא היה לה ברור מתי ואיך היא תזכה לעלות לארץ הנכספת. ייתכן שהיה נכון יותר לרכוש דברים שימושיים, אבל גם הפעם הרגש בחר לשלוח את הפורצלנים האהובים – לארץ המובטחת.

חלפו ארבע שנים ואירנה ובעלה דב יוהנס זכו לפגוש את הפמוט שהמתין להם בארץ בסבלנות, עבר איתם מדירה לדירה ותמיד זכה למקום כבוד כזיכרון לימים ההם בקרקוב של לפני המלחמה.

קרקוב 1936. אירנה, נערה יהודיה בת 12, תלמידת הגימנסיה העברית, החליטה להביא לאמה מתנת יום הולדת ששבתה את עיניה. המתנה שבחרה עמדה בחלון הראווה של חנות הפורצלן של יעקב גרוס ברינק. אמה נהגה לקנות שם מדי פעם סרביסים ודברי פורצלן. המתנה המקסימה הייתה פמוט כפול שבמרכזו שושנת פורצלן ורודה. היא התבוננה בפמוט במשך ימים אחדים, עברה ליד חלון הראווה פעם אחר פעם, התעניינה אצל בעלת החנות, הגברת גרוס, והתברר לה שהמחיר הוא 70 זלוטי. לאירנה היו מעט חסכוניות ודמי כיס, אבל המחיר היה גבוה מאפשרויותיה של הילדה. לבסוף גייסה את אמה למשימה. האם ערכה משא ומתן על המחיר והוסיפה את החסר. וכך הפמוט הגיע הביתה וקיבל מקום כבוד במרכז המזון שבסלון.

חלפו שלוש שנים ומלחמת העולם פרצה. המשפחה עזבה את קרקוב לוורשה. בוורשה הגרמנים לא יעזו לגעת, חשב האב, אבל המציאות היתה אחרת. כשורשה נכבשה, המשפחה שבה לקרקוב בדרך לא דרך, שם ציפתה הפתעה לא נעימה. הדירה נתפסה ע"י הנאצים, הדלת הייתה חתומה. לשוער של הבניין היו מפתחות, אבל הוא לא העז להמרות את הפקודות. "למזלם" הקצין הגרמני

יעקב הולנדר מקרקוב מדליק משואה ביום השואה תשס"ז

ראה עוד. באפריל 1945 נשלחו עובדי המחנה בצעד מוות לגונסקירכן. כשעברה השמועה במחנה שהגרמנים ברחו, זחל ינק בשארית כוחותיו ונאסף בידי הצלב האדום לבית החולים, ומשקלו 33 ק"ג בלבד.

בתום המלחמה התברר לינק כי אביו נספה באושוויץ, אמו נפטרה ממחלה בפלשוב, ואחיו דולק נורה בברגן-בלזן שלושה ימים לפני תום המלחמה.

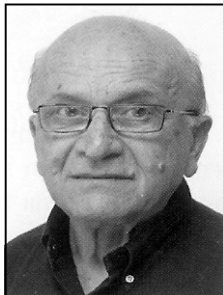
ב-1947 עלה ינק לישראל והגיע לקיבוץ משמר השרון. הוא התגייס לחטיבת הראל של הפלמ"ח והיה שותף להקמת קיבוץ צאלים בנגב.

ינק הולנדר הוא מלחין ידוע, מעבד מוזיקלי ומנצח מקהלות.

מתוך גיליון יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשס"ז של יד ושם, אביב תשס"ז, 2007

באימה מוחלטת בשל אווירת הטרור שהשליט מפקד המחנה, אמון גת, שהיה נוהג לירות לכל עבר מתוך טירוף. מפלשוב נשלחו ינק ואחיו בנק לסטרוביצה ומשם לאושוויץ.

במחנה הקפידו האחים להיות ביחד במשמרות העבודה, לדאוג זה לזה בחלוקת האוכל ולסעוד זה את זה בעת חולי. באושוויץ הם שרדו את הסקלציות ונשלחו למכרות הפחם ברידלטאו,

שם נפצע אחיו, בנק, קשות ברגלו. בחורף 1944 הם הוצעו למאטהאוזן. בכוחותיו האחרונים הגיע בנק למחנה אך לא החזיק מעמד. אז הופרדו האחים בפעם הראשונה. ינק נלקח לעבודה. את אחיו לא

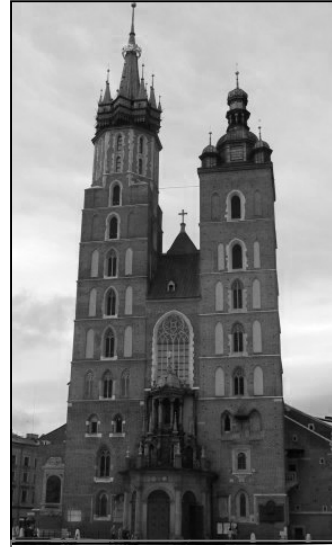
אחד מששת ניצולי השואה שנבחרו להדליק את ששת המשואות ביום הזכרון לשואה תשס"ז הוא יעקב (ינק) הולנדר, ליד 1929 קרקוב.

בשנת 1940, כשגורשו יהודי קרקוב מהעיר, נדד ינק עם משפחתו בת 5 הנפשות, והרחיק לכפרים בסביבה, ולמחנות מכור מרכושם. בשנת 1942 נשלחה המשלחה לגטו קרקוב, ושם הופרדו ההורים וינק משני אחיו. כשפשטה בגטו השמועה על אקציה קרובה, מיהרו בני המשפחה להסתתר במרתף שבו התקין אביו ינק מנעול מיוחד שאי אפשר היה לפתוח אותו מבחוץ. ינק זוכר את צעדי החיילים הגרמנים, את צעקות הבכי ואת המכות. את דלת המרתף לא הצליחו הגרמנים לפרוץ.

המשפחה עברה למחנה עבודה בצז'ייני ומשם לפלשוב. ינק זוכר את פלשוב

סבי, הכומר והחצוצרן

הסיפור התרחש בשנות ה-30 של המאה העשרים. 51 כנסיות עיצבו את אופיה של העיר קרקוב, ובזכותן זכתה לכינוי "רומא הקטנה". מעל כל כנסייה התנשא מגדל גבוה שצפה על הכנסייה ועל העיר, והגבוה מכולם הוא זה שמעל כנסיית מריצקה, על שם מריה הקדושה, בככר השוק הראשי בעיר. בקומה הגבוהה ביותר שכן חדרו של החצוצרן שהשמיע את ההייל כל שעה, במהלך 24 שעות, כל ימות השנה. בכל שעה נוגן ההייל ארבע פעמים: למזרח, למערב, לצפון ולדרום. החצוצרן נחשב לעובד מכבי האיש בעיר. באותן שנים הוטל ניגון ההייל על חצוצרן בשם שמיטנה ("שמיטנה" בעברית).

כנסיית מריצקה ככר השוק

חנונו כדי לקנות סחורה או לשם שיחת חולין על ספורט ופוליטיקה.

באחד הימים נכנס לחנות הכומר בכבודו ובעצמו. אחרי שבחר את הבדים שרצה, ביקש לארוז את הסחורה, ושאל למחירה. לשמע המחיר, החל להתמקח עם סבי. סבי הסביר לו שהמחיר כולל כבר הנחה יפה, שניתנת לאור יחסי השכנות הטובים, אך הכומר התעקש ודרש לקבל הנחה נוספת. וכך בערך התנהלו הדברים בין השניים:

הכומר: אדון ורטהיימר, עליד לתת לי הנחה גדולה יותר.
סבי: כבר נתתי לך הנחה גדולה, אני לא יכול לתת הנחה נוספת.

הכומר: אבל אדון בצלאל, אני מבקש שתחשב בבקשתך, כי אחי נמצא בעמדה הגבוהה ביותר בעיר.
סבי: הכיצד? והרי מושל המחוז ("הוויודה") הוא מר קבסינסקי, ראש העיר הוא מר קפליצקי, מפקד הפיקוד הוא הגנרל לוציינסקי. ובאזיה תפקיד משמש אחיד?

הכומר: אחי הוא החצוצרן במגדל מריצקה, המתנשא לגובה 81 מטרים, ולכן הוא בעמדה הגבוהה ביותר בעיר. הכומר קרוב לוודאי כבר מת. החצוצרן מת והובא לקבורה בבית הקברות הנוצרי בקרקוב בטקס הלוויה רב רושם. סבי נעקר מקרקוב ב-28 באוקטובר 1942 ("ט"ו חשוון) והורעל בתאי הגזים בבליץ.

ט.ש.

פרידה מפרידה בלום ז"ל

התאספנו על קברד הטרי כדי להפריד ממך, ולהגיד לך עד כמה הערכנו אותך, עד כמה תחסרי לנו, ועד כמה נתגעגע אליך.

יש אנשים שהפחד למות מונע מהם להתחיל לחיות, אך זה בוודאי לא היה המקרה שלך. את היית אדם חזק, מעשי, ידעת להנות מכל דבר, להתמודד בכבוד בכל המשברים. אכן היית בשבילנו מודל לחיקוי. היה לך חוש הומור גם לגבי עצמך, העזת לממש כל הזדמנות לעזור בשעת הצורך ולתת עצה נכונה. ביתך היה תמיד פתוח ומזמין. איש מאתנו לא היה מסוגל להתחרות בך בכשרון הקוליני הנדיר, בקבלת האורחים והאווירה החמה. אי אפשר לשכוח את הימים הנפלאים שבילינו יחד, כל שנה, במעלה החמישה, בחיק הטבע, עם כל כך הרבה נוסטלגיה, וזכרונות העולם שאבד, אבל גם מלא צחוק וסיפורים על ארועים עכשויים. ענייך נצצו מרוב גאווה כשספרת על הבנים והנכדים, על הכבוד וההערכה שזכית בהם, ועל הצלחות והשגים של כל בני המשפחה. היית אם וסבתא למופת, מלאה נתינה, אהבה, התחשבות, והמשפחה תמיד היתה במרכז חייך. הענקת לבניך ערכים חשובים ומשמעותיים. היית צעירה בנפשך וידעת לגשר בין הדורות.

בפגישתנו האחרונה התיישבתי לידך, וחוויתי שוב את המסע שלנו, את ידידותינו שעמדה במבחן בזמנים קשים. פרידה היקרה שלנו, אני נפרדת ממך גם בשמה של אירקה מציריך שעבורה היית עוגן ומשענת, ובשם אלה מחיפה. רוב בני האדם רוצים להשאיר הוכחה כלשהיא לקיומם, אין לי ספק שיזכרונך יהיה חרוט עמוק בליבם של בני משפחתך וידידך הרבים.

שושנה אדלר וידידיך שעברו אתך יחד את "מסלול השואה"

אחת הכנסיות בעיר הייתה כנסיית המיסיונרים ברח' סטרדום 8, ובבית מס' 4 שכן המסדר, ובראשו עמד אדם משכיל ורציני, הכומר שמיטנה. כן, בדיוק כשמו של החצוצרן במגדל מריצקה. המסדר היה בעל נכסי נדל"ן רבים, ובין השאר היו בבעלותו בתים אחדים ברחובות סטרדום, גרטרוי וסבסטינה.

בבית שברחוב סטרדום 6 היו ארבע חנויות: חנות הצמר של ליינר, חנות הבדים של ברודר, בית המרקחת של הפולני מריצביץ, וחנויות הבדים של בצלאל ורטהיימר, סבי היקר. סבי מכר בדים רק מתוצרת בילסקו ואנגליה, וסרב לקבל כל הצעה למכור גם תוצרת אחרת. טובים מאד היו יחסיו של סבי עם שכניו המיסיונרים, ואלה פקדו מדי פעם את

השטריימל

סבי, יעקב איינהורן ז"ל, היה יהודי חס, אוהב, גינאי עקשן, חסיד אך לא קיצוני. קשר מיוחד היה בינינו. יום יום היה סבי מחזיר אותי מבית הספר הביתה, ואני אז תלמידת כיתה א'. בדרך היינו משוחחים, והוא היה מספר לי על ילדותו, על משפחתו ועל ילדותה של אמי. זכור לי שיר ששר לי לפעמים בידי, והתרגם לפולנית כי יידיש לא הבנתי. והנה השיר בתרגום חופשי:

זה היה לפני שנים,
ואני הקטן בבנים;
שיננה אמי בלי ספור,
זכור, בני, זכור
האל רואה וידוע הכל,
לכן עשרת דברות שמור.
ועוד מנהג ישן נושן,
יהודי חייב לגדל זקן.

אהבתי ללכת איתו בחגים לבית הכנסת, ולשמעו אותו מתפלל לפני התיבה, בקולו הנעים מסלסל את מנגינות התפילה. אני זוכרת איך קהל המתפללים היו ניגשים אליו, ואומרים "ישר כוחך". לא הבנתי את המילים, אך היה בהם איזה קסם, נתנו כבוד לסבי והייתי מאד גאה בו.

בימי שבת וחגים, בלכתי לבית הכנסת, לבש סבי את הקיטל עם הגרטל (חגורה), וחבש את השטריימל. פעם סיפר לי בגאווה: "את השטריימל הראשון קיבלתי

סובל מכאב שיניים. שוב ושוב היה מפזם "כלל ישן נושן, יהודי חייב לגדל זקן". בראותו שאי אפשר להמשיך כך, בכאב לב, גזז את הזקן (לא גילח), הסתכל במראה ונאנח קשות: "לאן הגעתי, לאן? יהודי בלי זקן, בלי זקן". כאילו אבד משהו מאישיותו. גזרה אחרת ציוותה על סגירת כל בתי הכנסת. איך יכולים יהודים לחיות בלי בית כנסת? מיד התארגנו "מניינים" בבתים פרטיים, ושם התפללו. אני זוכרת כיצד בערב שבת היה סבא מתגנב לתפילה, והשטריימל המהודר מקשט את ראשו.

גזרה חדשה פורסמה: "על היהודים למסור את כל הפרוות שברשותם, החיילים הגרמניים היוצאים למלחמה זקוקים לכסות את גופם בפרווה". באותו יום שבת אספנו את כל הפרוות שברשותנו, והן היו רבות. הצטערתי להפריד ממעילי החם והיפה, אשר כה אהבתי ללבוש בחורף הקר, אך באותו רגע ראיתי את סבי זורק את מעילו, וביד רועדת מחזיק את השטריימל, מסתכל עליו ומלטף אותו, כאילו נפרד ממשוהו יקר, חשוב לו מאד, עיניו דומעות ושפתיו ממלמלות מילות פרידה: "לא חלמתי שאעז להשפלה כזאת וכאב כזה, למסור לגרמנים את השטריימל שלי".

ולא ידע אז סבי מה תהייה הגזירות הבאות.

אסתר (סטניה) מנהיים

על תקנות קהילת קרקוב שנ"ה-1595

מישיבות המליאה הראשונות של הנהגת הקהילה שבה השתתפו הפרנסים, הטובים ו-14 האישים. בישיבה זו מונו לתפקידים, למשך תקופת כהונתה של ההנהגה – כלומר שנה – גם גבאי בתי-הכנסת, חזן בית-הכנסת הישן, בלן המקוה, השוחטים, השמשים ואחרים.

צדקה היתה אחד מתחומי הפעילות העיקריים של ההנהגה, ולצורך זה מונו **גבאי צדקה**. בהשגחתם נמצאו החברה קדישא, בתי המרחץ היהודיים העירוניים, בתי הקברות, טיפול בעניים, פיקוח על שוחטים, מקנרים וקצבים, פיקוח על בתי מחסה לעניים ועל בתי חולים, דאגה לאספקת נרות לבית המדרש ופיקוח על קופות הנשים שאספו נדבות בעיר למען יולדות עניות ולהכנסת כלה.

ההנהלה מנתה חברים **המשגיחים** על השוק וסדריו ועל התברואה. ארבעה חברים מונו להשגיח על כשרות היין, החמאה והגבינה שנמכרו בעיר היהודית, עליהם היה לפקח על המידות והמשקלות ולהעניש בחומרה את מזייפי המידות והמשקלות. הממונים על השוק וסדריו היו חייבים להשגיח שלא ישכחו שופכין מאחורי החומות, ולא בין החומות והבתים, ולא על הגגות ולא דרך החלונות, וגם לא מים נקיים. העונש היה – קנס של חצי זהוב וניקוי בית הכנסת. עוד היה על הממונים להשגיח שלא ירעישו ולא ינגנו ברחובות בלילות, היה עליהם להיות נוכחים בשעת שכירת זבנים ועוזרות לחנויות, ולהשגיח על המלמדים שלא יכבידו יותר מדי על התלמידים על ידי העמסת חומר לימוד מעל למכסה השבועית.

שמאים – שלושה חברים היו ממנים לקבוע כמה צריך כל אזור לשלם מסי קהילה ומסי מדינה, שגם הם נגבו באמצעות הקהילה. מ-1581 חקר ועד הארצות מן הממשלה את גביית "מס הגולגולת היהודי"; הוועד חילק את הסכום הכולל בין הגלילות, ועדי הגלילות חילקו את הסכום בין הקהילות בגליל, והקהילות חילקו את הסכום שהוטל עליהן בין התושבים. לצורך זה הונהג רישום (קאטאסטר) של רכוש התושבים, אשר עודכן כל הזמן לנוכח השינויים שחלו ברכושם של כל תושב, וזה היה תפקיד השמאים.

ושילם את חובות הקהל – הוא היה "האדון והשליט של ק"ק קז'ימייז' על נהר הוויסלה ונהר הוויגלה".

תפקיד ה"טובים" היה להשגיח על הפרנס, לפקח על ניהול חשבונות הקהילה, ולסכם את החשבונות של פרנס החודש, בידיהם הופקדה ההשגחה על קרנות היתומים וחישוב הקרנות שמגיעות מקרנות אלה. הטובים היו משתתפים כמעט בכל הישיבות של הנהגת הקהילה, וקולם היה שווה לקולם של הפרנסים.

14 האישים הנבחרים פיקחו על תחומי הכספים, הצדקה, החינוך, הסדר הציבורי וענייני משפט. בעלי תפקידים אלה היו הדרג הנמוך ביותר של המנהל הקהילתי.

ישיבות הנהגת הקהילה התקיימו בכל יום א', והשתתפו בו רק הפרנסים (על איחור של יותר משעה היו משלמים קנס של חצי זהוב; אם הפרנס סירב לשלם את הקנס, היו שולחים לביתו את השמש לקחת ערבות, ועל פעולה זו היה מקבל השמש שליש מהקנס). כאשר הפרנסים ראו לנכון את השתתפותם של הטובים או של האישים, היו מזמנים אותם על ידי השמש (על איחור של יותר משעה היו משלמים קנס של רבע זהוב). למעט הישיבות הרגילות של הנהגת הקהילה, היו מתקיימות לפי הצורך ישיבות מיוחדות, שהיה מזמן פרנס החודש או לפי דרישת רוב הפרנסים.

בישיבות ההנהגה היה **פרנס החודש** יושב ראש, ואת הפרוטוקול רשם אחד מסופרי הקהילה. במשך כל זמן הישיבה ישבו שני שמשים בפתח אולם הישיבות, כדי לשמור על הסדר ועל בטחון משתתפיה, וגם למקרה שיהיה צורך בשליחות. הפרנסים והטובים היו חייבים להתנהג בישיבות בנועם ובנימוס, ולהתייחס בכבוד איש לרעהו. על העלבת פרנס החודש או דיין בעת כהונתם, היו מטילים קנס בסך 3 זהובים אדומים. עונשים חמורים היו מוטלים גם על העלבת שמש או שליח הקהילה.

משתתפי הישיבות היו מחויבים לשמור על **סודיות מוחלטת** בנוגע לכל העניינים הרשמיים. בגין הפרת הסודיות נענש המדליף בהשעיה לתקופה של שנה שלמה, והכרות שמו של המדליף בבית הכנסת.

ועדות הקהילה היו נבחרות באחת

בקהילה היהודית בקרקוב התנהל, במשך שנים, מאבק עיקש וממושך על הנהגת הקהילה. לעיר הגיעו קהילות שלמות מצ'כיה וממורביה, ואלה נאבקו ביהודים המקומיים על השלטון בקהל ובעיר היהודית. המאבקים היו בין היהודים הפולנים לבין יהודי צ'כיה, בין הקהילה האשכנזית שהיתה כבר מאוחדת לבין המהגרים מספרד ומפורטוגל. בשלהי המאה השש-עשרה הגיע המאבק לקיצו, וכולם התלכדו תחת חסותה של הקהילה המאוחדת של יהודי קז'ימייז', אשר תקוננה עובד בשנת שנ"ה-1595. זהו המסמך היחיד, המסדיר את חיי הקהילה היהודית, ששרד מהמאה ה-16.

בקובץ 93 תקנות משנת 1595 ועוד תוספות ושינויים שנעשו במשך כמה שנים. התקנות, שנכתבו על ידי ראשי הקהילה היהודית, עוסקות בהתנהגות הקהילה בכל תחומי החיים של הקהילה, והיו בתוקף כמאתיים שנה.

קהילות אחרות בפולין ובמזרח אירופה אימצו, במאות ה-16 וה-17, את התקנות הללו, בהבדלים קטנים. למרבה הפלא תקנות שנכתבו מאוחר יותר לא היו מקיפות כמו אלה שנכתבו בקרקוב.

הנהגת הקהילה: על פי התקנות עמדו בראש הקהל ארבע פרנסים, חמישה "טובים" ועוד 14 אישים, ביחד 23 איש, דוגמת הסנהדרין הקטנה בירושלים. נוסף על אלה היו שלוש כיתות של דיינים ושלושה רואי חשבון ליד הטובים. פרנסי הקהילה היו גוף מקביל למועצת העיר, והיו אלה בעלי השורה הבכירים ביותר בקהילה, אשר נשא באחריות כלפי השלטונות, ונשבעו אמונים למלך ולממלכת פולין-ליטא. הם התחלפו ככהונתם מידי חודש, כמו חברי מועצת העיריה, באופן שבכל חודש היה לקהילה שליט חדש אשר נקרא פרנס החודש.

הפרנס היה ראש המינהל של כל העיר היהודית: הוא היה המפקח על בתי הדין של הקהילה, היתה לו השפעה גדולה בוועדות-השומה, הוא זה שמסר לעיריית קז'ימייז' את הרשימות השמיות של הסוחרים ובעלי המלאכה הרשאים לעסוק במקצוע, הוא היה חייב לאשר ולחתום על כל הוצאה ובלי רצונו וידעתו אסור היה לבצע תשלום כלשהו. הוא קבע את התקציב לחודש כהונתו, לקח הלוואות

כל הרווחות והש"דים

במשך שש שנים (1638-1644) בנה רבי אייזיק יקלש את בית הכנסת איזקה, ואף קיבל את תמיכת המלך למעשה, על אף ההתנגדות החריפה של הכמורה הפולנית. הבית המפואר היה לצנינים בעיני האספסוף הפולני, ולא אחת ניסו כנופיות בריונים לפרוץ לבית הכנסת.

סמוך לחנוכת בית הכנסת הגיעה אל יהודי קז'ימייז' ידיעה סודית, לפיה בלילה תתקף קבוצה מאורגנת של בריונים את הרובע היהודי, מכיוון בית הקברות שם היתה החומה נמוכה יחסית. פחד ירד על רחוב היהודים.

השמועה הגיעה גם לאוזני רבי אייזיק, אשר הסתגר שעה ארוכה בביתו של רב הקהילה, רב יום-טוב הטר, ויצא כשתוכנית בידו. בלילה הסתגרו היהודים בבתיהם והציצו דרך החלונות לכיוון בית הקברות.

גרם המדרגות שהוביל לעזרת הנשים בבית הכנסת איזקה

בחצות הלילה נשמעו קולות של חבורת שיכורים, צחוק ולעג ושרירים גסים. את הדרך של בית הקברות האירו אורות עמומים של מספר פנסים. כשהחבורה העליזה החלה להתקרב לחומה, קמו לפתע, מאחורי המצבות, "רוחות מתים" לבנים כשלג, ובצעקה אדירה החלו רצים בכיוון הגויים, כשבידיהם מקלות עבים.

הפרחחים הפולנים, שסבורים היו כי המתים קמו מקברים, החלו בורחים בפחד ובבהלה, וה"רוחות" רדפו אחריהם עד מחוץ לשטח בית הקברות.

היו אלה תלמידי הישיבות, אשר בעצת הרב התעטפו בסדינים לבנים וארבו לבריונים מאחורי המצבות.